

УДК 330.13

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-31>**Леонідов І.Л.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки і
соціально-гуманітарних дисциплін,
Український державний університет науки і технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7369-2464>

Leonidov Ihor

Ukrainian State University of Science and Technologies

ФАКТОРИ ВІДТВОРЕННЯ ПРИВЛАСНЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОГО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОДУКТУ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА ЗАСОБІВ ВИРОБНИЦТВА

У статті розкрито варіант екстерналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в сфері виробництва засобів виробництва національної економіки України. З'ясовано, що в процесі виробничого використання інтелектуальний продукт проходить стадії кругообігу капіталу в формах: грошовій, виробничій та товарній. Підтверджено, що в такому послідовному русі відтворюються особливості, характерні інтелектуальному капіталу, як різновиду капіталу. Виділено наступні ознаки капіталу в уречевленому та олюдненому інтелектуальному продукті: призначення для споживання у якості фактора або умови виробництва; здатність забезпечити прийнятний дохід на авансований капітал, пропорційно альтернатив за ризиком авансування. Окреслена підпорядкованість відтворення привласнення інтелектуального продукту як закономірностям функціонування його мережі, так і процесам, що протікають в сфері циркуляції капіталу. Розкрито фактори відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту, обумовлені функціоналом грошового, виробничого та товарного капіталу у сфері виробництва засобів виробництва. Практична значимість визначена в придатності для державного регулювання відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту при удосконаленні стратегії повоєнного відновлення національної економіки України.

Ключові слова: інтелектуальна власність, привласнення, інформаційно-цифровий інтелектуальний продукт, інтелектуальний капітал, відтворення, інноваційна економіка.

FACTORS OF REPRODUCTION OF APPROPRIATION OF INFORMATIVELY-DIGITAL INTELLECTUAL PRODUCT INTO SPHERE OF PRODUCTION OF MEANS OF PRODUCTION

The paper discusses of externalization of appropriation of informatively-digital intellectual product in the sphere of production of measure production into national economics of Ukraine. The aim of this research is an open of factors of reproduction of appropriation of the informatively-digital intellectual product, what conditioned by the functional of money, productive and commodity capital. A variant of integration method was used for achieving of the aim of the research. The informatively-digital intellectual product takes part in the circulation of money, productive and commodity capital into the process of its (of the product) productive use was found out. Reproduction of specific, what characterizes of the intellectual capital, how the variety of capital was confirmed in marked circulation. Signs of capital into materialized and humanized of intellectual product were dissociated, namely: appointing for consumption how a factor or condition of production; possibility to provide an acceptable income on the advanced capital, proportionally alternatives per by risk of advancing. Subordination of reproduction of appropriation of informatively-digital of intellectual product was outlined for trends of functioning of its network and for processes into sphere of circulation of capital. The factors of reproduction of appropriation of informatively-digital intellectual product, what determined by the functional of money, productive and commodity capital in the sphere of production of means of production were exposed. Further researches must be goal-seeking to the formalization (with accounting of proposed factors) of reproduction of appropriation of informatively-digital intellectual product into sphere of production of means of production for the improvement of strategy of post-war renewal of national economics of Ukraine. Practical importance of the paper was represented in availability for government regulation of reproduction of appropriation of informatively-digital intellectual product and improvement of strategy of post-war renewal of national economy of Ukraine.

Key words: intellectual ownership, appropriation, informatively-digital intellectual product, intellectual capital, reproduction, innovation economics.

JEL classification: D23, D24, P10, J24, O34

Постановка проблеми. У наробітках альтернативних економічних досліджень сфери виробництва засобів виробництва, у т.ч. й екстерналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту, відображаються переважно умови капіталістичного способу виробництва, при яких засоби праці служать знаряддям привласнення частини чужої неоплаче-

ної праці та є капіталом [1, с. 154]. Усталеність уявленень про капітал, що зовнішньо виступає як «гроші, що перетворюються на товар і через продаж товару перетворюються знов на більшу кількість грошей» [2, с. 214] актуалізувало аналіз кругообігу капіталу в формах: грошовій, виробничій та товарній. У привласненні інформаційно-цифрового інтелектуального

продукту при його виробничому використанні також фіксується участь у наведеному кругообігу капіталу. Наприклад, в формі грошового капіталу насамперед авансуються грошові кошти (інвестиції) для закупівлі факторів виробництва, як елементів постійного та змінного капіталу. Функцією виробничої форми капіталу є створення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту і додаткової вартості. Головною функцією товарної форми капіталу є реалізація інформаційно-цифрового інтелектуального продукту і одержання додаткової вартості у грошовій формі. Такий послідовний рух ототожнюється із кругообігом інтелектуального капіталу [3], як одного із різновидів капіталу, що має відповідні ознаки капіталу і відтворює характерні лише йому особливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підґрунтя дослідження проблематики екстерналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту, особливо в тренді кругообігу капіталу, його форм та функціоналу, створювалися представниками вітчизняних та зарубіжних економічних шкіл. В них характеристики інформаційно-цифрового інтелектуального продукту як капіталу хоча й не досліджуються в якості окремої проблеми, але неявно визначаються окремими теоретичними парадигмами. Так, представники і прибічники класичної політекономії характеризували виробничу форму капіталу, у т.ч. і відповідні характеристики інтелектуального продукту, переважно на базі моделі ринку досконалої конкуренції. в частині: запасу, що використовується для господарських потреб і приносить доход (А. Сміт [4]), багатства, необхідного для проведення в дію праці (Д. Рікардо [5, с. 9–10]), попередньо накопиченого запасу продуктів минулої праці (Дж. С. Міль [6, с. 148]), вчення про додаткову вартість та як результат духовного виробництва (К. Маркс [2, с. 240–248]), форм, мотивів, узаконення (М. Бунге [7]) та ін. Прихильники неокласичного напрямку віддали перевагу аналізу товарної форми капіталу, у т.ч. і відповідних характеристик інтелектуального продукту, на ринку недосконалої конкуренції, що сприяло обґрунтуванню його (капіталу): як сукупності речей які не є безплатними дарами природи (А.Маршалл [8, с. 234]), сукупності складових (П. Самуельсон [9, с. 437–482]), формування марнотратства ресурсів, у тому числі на рекламу засобів індивідуалізації тощо. Послідовники дослідження грошового капіталу розширювали розуміння участі в його кругообігу інтелектуального продукту з погляду: фінансування інноваційної діяльності (В. Александрова [10]), ефективності інвестиційних рішень (Т. Бенъ [11], О. Носова [12]), управління інвестиційною діяльністю (С. Реверчук [13], А. Пересада [14], О. Ястремська [15]) та ін. Наведена еволюція теоретичних поглядів щодо екстерналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту, особливо в тренді кругообігу грошового, виробничого та товарного капіталу відзначається рухом від причин виникнення до факторів розвитку. Нажаль, в подібних еволюційних поступках недостатньо дослідженням є відтворення привласнення інтелектуального продукту в сфері виробництва засобів виробництва, обумовлене функціоналом відповідних форм капіталу.

Мета статті полягає у виявленні факторів відтворення привласнення інформаційно-цифрового інте-

лектуального продукту, обумовленого функціоналом грошового, виробничого та товарного капіталу.

Викладення основного матеріалу дослідження. З авторського погляду, особливості відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту проявляються в сферах виробництва засобів виробництва (при функціонуванні грошового, виробничого та товарного капіталу) та предметів споживання (при формуванні споживчих властивостей продуктів видавництва, продукту творчості, інтелектуальних послуг, об'єктів авторського і суміжних прав). Наведені сфери об'єднують ознаки капіталу в уречевленому та олюдненому інтелектуальному продукті, а саме: призначення для споживання у якості фактора або умови виробництва; здатність забезпечити прийнятний доход на авансований капітал, пропорційно альтернатив за ризиком авансування. Тому, відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту підпорядковується як закономірностям функціонування його мережі, так і процесам, що протікають в сфері циркуляції капіталу.

Одна з особливостей відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту пов'язується із специфікою використання його як об'єкту інвестування (інвестиційного блага або ресурсу). Початковим моментом привласнення інтелектуального продукту як інвестиційного блага є його буття як об'єкту авансування грошових коштів, що передбачає привласнення відповідного виду доходу. Привласнення інтелектуального продукту як інвестиційного ресурсу відрізняється авансуванням грошового капіталу у інформаційні (матеріальні) форми, що приймають участь у привласненні різних видів доходу. Майже будь-який легітимний інтелектуальний продукт (як інвестиційне благо або ресурс) є об'єктом значних одиничних авансувань. Вони призводять до довготермінового вилучення великих грошових коштів із поточного використання.

Функціонал грошового капіталу обумовлює зміни відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері творців через фактор його ліквідності. Саме в її видах і сфокусовані альтернативи екстерналізації привласнення інтелектуального продукту в соціальному кластері творців. Інвестиційна спроможність кожної альтернативи формалізується через ступінь ліквідності. Насамперед, зміни відтворення привласнення інтелектуального продукту в кластері творців є чутливими до ступеня його ліквідності через достатньо тривалий термін винахідницьких досліджень, суперечність між вузькою спеціалізацією та універсальністю такого продукту.

Ступінь ліквідності інтелектуального продукту інвестиційного характеру також знижується не тільки через складність його поділу на частини (не адитивність), що не можуть бути однаково корисними для інвестора або покупця (скажімо, неоднакова імовірність окремих ланок новоствореного технологічного процесу приносити доход), а й при ускладненні розпорядження і використання цього продукту як фінансового активу, оскільки, наприклад, неможливо продати будь-яку частину інтелектуального продукту (на кшталт однієї соті запатентованої технології),

якщо вона не еквівалентна творчому внеску, науковій новизні та ін. параметрам.

Окрім цього, зазначене посилюється через «прив'язку» інтелектуального продукту до певного технологічного процесу окремої господарської діяльності і неможливість зміни інвестицій щодо «сфер» та напрямів руху (як, наприклад, банківський капітал, що у випадку "погіршення" економічних або політичних умов зможе перетекти за межі національної кредитної системи). Сталість відтворення привласнення інтелектуального продукту в кластері творців корелює і з періодичністю додаткових інвестицій для підтримання технологічних властивостей продукту на рівні споживчих вимог. Наприклад, маркетинг інвестицій у інтелектуальний продукт (як організаційно процедурний спосіб перетворення грошового багатства в інтелектуальне і навпаки) може включати витрати коштів та часу на залучення потенційних споживачів або постачальників, перевірку достовірності інформації про ціну й умови купівлі-продажу, отримання й оформлення кредитів або інших фінансових зобов'язань та ін.

Оберненою щодо ступеня ліквідності інтелектуального продукту є динаміка його інвестиційних ризиків як імовірність повної або часткової втрати можливості привласнення очікуваних доходів від інвестицій з боку інвесторів. Позаконотичні процеси (політичні кризи, форс-мажорні обставини тощо) обумовлюють не прогнозований характер інвестиційних ризиків, низьку результативність управління ними через диверсифікацію вкладень і розподіл обов'язків між інвесторами, а також потребу в страхових послугах. Багато їх видів, що відповідають специфічним можливостями функціонування інтелектуального продукту (наприклад, мобільністю) або конкретним обставинам (скажімо, зміна кон'юнктури на локальному ринку), можуть бути об'єктом управління в інвестиційному портфелі муніципальної або приватної власності. Нові інвестиційні ризики, пов'язані з купівлею ліцензій у іноземного власника, являють ризики валютних курсів, економіко-політичного середовища і іноземного законодавства, умов міграції грошей, капіталу, відсутності налагодженого й надійного митного контролю, високого рівня корумпованості владних структур тощо.

Функціонал грошового капіталу обумовлює зміни відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері продуцентів через фактор ризиків володіння нематеріальним активом. Вони ґрунтуються на сенсі й перевагах володінням легітимним інтелектуальним продуктом як продуктом статусного споживання (наприклад, втрата престижу легітимного інтелектуального продукту, репутації тощо) та проявляються у сфері грошових і фінансово-кредитних відносин як інфляційні, кредитні, процентні ризики. Так, ризики фінансування й кредитування власне й обумовлюють інвестиційну природу легітимного інтелектуального продукту, а рівень ризику інвестування в легітимний інтелектуальний продукт – способи (індивідуальні або корпоративні), джерела (власні або позичкові) та інструменти фінансування. До того ж проведення операцій з інвестування породжує ризики реінвестування, пов'язані із зменшенням доходності наступних авансувань або зниженням вартості самого об'єкту вкладення, ризики інвестиційного менеджменту, ризики купівельної спроможності, низької лік-

відності, умов вкладення, кредитні і процентні ризики та ін. [16, с. 9].

Специфіка ризиків виконання зобов'язань віддзеркалюється на володінні легітимним інтелектуальним продуктом як об'єктом авансування (невідповідність винахідницько-конструкторських рішень технічному рівню виробництва при впровадженні, непередбачувані зміни в законодавстві щодо захисту прав інтелектуальної власності, не прогнозовані темпи морального зношення та ін.) та очікування легітимності такого продукту (передбачення термінів наукових експериментів або розробки проекту, неадекватною оцінкою інвестиційних можливостей вилучення корисних властивостей з авансувань у інтелектуальний продукт та ін.). До того ж з авансуваннями в наукові дослідження пов'язані не лише ризики володіння, а й ризики розповсюдження капіталом.

При цьому, трансфер «ноу-хау», наприклад, породжує бізнес-ризик, оскільки легітимний інтелектуальний продукт як нематеріальний актив приймає участь в господарсько-виробничій діяльності. Приклади таких ризиків пов'язані з угодами надання консалтингових, інформаційних та ін. послуг, як то: оцінка імовірності опанування певного освітньо-кваліфікаційного рівня; прогнозована перспектива зміни його вартості; недобросовісна поведінка учасників угоди; особливості інвестиційних зобов'язань (договори кредитування, купівлі-продажу тощо); зміст функцій посередників (приблизна оцінка стану й тенденцій кон'юнктури ринку, нестійке фінансове положення інвесторів, кредитних установ тощо); впливом макро- і мікроекономічних умов, політичної ситуації, правових норм і процедури їх реалізації, суб'єктивного сприйняття переваг тощо. З іншого боку, окреслені ризики фіксуються в трансакційних витратах інвесторів при авансуванні в інтелектуальний продукт. Наприклад, високе державне мито сприяє приховуванню реальної ціни угоди, а низька частка завдатку у вартості інтелектуального продукту призводить до спроб «завищення» його вартості при отриманні кредиту під заставу. Трансакційні витрати пошуку інформації на ринку інтелектуального продукту перешкоджають інвесторам в отриманні надійної і достовірної інформації про доходність і можливі ризики авансувань, що також скоєє стимули для інвесторів і «схиляє» їх до операцій з іншими фінансовими активами (акції, облигації, векселі), пошук інформації про які є менш витратним.

Зміни відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в соціально-економічних кластерах його акторів під впливом фактору величини ризику характеризують вимушену плату за відповідальність інвесторів, після авансувань грошових коштів. Іншою (оберненою) стороною такої відповідальності є доходи як винагороди інвесторів за авансування грошових коштів. Взаємозв'язок і суперечність ризиків та доходів знаходять формалізацію у ставці капіталізації. Зазначене підкреслює обумовленість змін відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері посередників-підприємців функціоналом грошового капіталу через фактор ставка капіталізації.

В загальній її величині, з одного боку, відображені ризики авансувань у інтелектуальний продукт з боку

ліквідності, можливості неотримання доходу або неповернення авансованих коштів та ін. З іншого боку, в такій ставці капіталізації віддзеркалюються основні види доходів від інвестицій у інтелектуальний продукт: поточний грошовий дохід (роялті), який є наслідком реалізації інтелектуального продукту за ліцензійною угодою (стабільність та передбачуваність роялті базується на умовах договору та незалежності від результатів господарювання з використанням певної ліцензії); дохід в формі дивідендів при емісії акцій створених інвестиційних трастів – розпорядників інтелектуальним продуктом; спекулятивний дохід при перепродажі інтелектуального продукту в результаті зміни його ціни; дохід від інтелектуального продукту в формі прибутку, що виникає у суб'єктів господарювання в результаті авансування капіталу в його удосконалення; дохід в формі процентної ставки по заставах при інвестиціях у цінні папери за борговими зобов'язаннями відносно інтелектуального продукту.

Наведені доходи обґрунтовуються як підвищенням якісних характеристик інтелектуального продукту так і зростанням його обмінного еквіваленту. Наприклад, стандартизація інтелектуального продукту відповідно до новітніх екологічних, енергозберігаючих законодавчих норм призводить до зростання його вартості; модернізація інтелектуального продукту (скажімо, додаткове «ноу-хау» до традиційної ліцензованої технології) збільшує його продуктивність; оновлення інтелектуального продукту (удосконалена ліцензована технологія поряд з традиційною ліцензованою технологією) сприяє формуванню нової структури пропозиції інтелектуального продукту.

Також, зміни відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері підприємств обґрунтовуються доходом як від позичкового так і власного капіталу. Наприклад, протягом дії «інвестиційних зобов'язань» в формі ліцензій орендодавець-інвестор (власник інтелектуального продукту) привласнює фіксований дохід (роялті) подібно доходу від облігацій. В даному випадку привласнення інтелектуального продукту уособлює собою процес використання позичкового капіталу. Після закінчення терміну ліцензійного договору володар привласнює «повернутий дохід» у вигляді остаточної вартості інтелектуального продукту, що ототожнює останню з власним капіталом. Таким чином, переплетення доходів від власного та позичкового капіталу призводить до формування умов інвестиційних процесів в сфері інтелектуального продукту. Наприклад, визначення ставки роялті (рівня доходності інтелектуального продукту) здійснюється з урахування доходу як від позичкового так і власного капіталу.

Неявні доходи від володіння інтелектуальним продуктом проявляються при знеціненні в умовах зростання рівня цін, що має більш повільні темпи у порівнянні з іншими фінансовими активами (акціями, депозитами, валютою). В зміні ціни на інтелектуальний продукт відображається «компенсуючий фактор»: роялті (вихідної форми доходу), величина якого залежить від рівня цін в економіці; ціни за «новизну-оригінальність» інтелектуального продукту, що саморегулюється закономірностями нееластичної пропозиції. Хоча такий цінових параметр інтелектуального продукту знаходиться в позитивній кореляції з рівнем цін

національної економіки, однак, це не означає абсолютного збігу їх змін.

Звідси, функціонал грошового капіталу обумовлює зміни відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в соціально-економічних кластерах його акторів наступними факторами: ступінь його (продукту) ліквідності (кластер творців), величина ризиків (кластер продуцентів), ставка капіталізації (кластер посередників-підприємців).

Функціонал виробничого капіталу обумовлює зміни відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері творців у тренді темпів НТП та інновацій, впровадження яких сприяє економічному зростанню й піднесенню добробуту суспільства. Первинне продукування принципово нових наукових знань, що матеріалізуються у пристроях, речовинах, способах виробництва в сфері виробництва засобів виробництва, визнається основою формування нових галузей і нових ринків, а також ініціює розширення привласнення інтелектуального продукту в соціальному кластері творців через вторинні відкриття, інтегруючи, таким чином, зростання кількості інновацій та створення передумов для впровадження провідних науково-технічних нововведень. Факторами такого розширення є: подальша легітимізація створених винаходів; умова перевищення пропозиції винаходів над попитом, за яких не відбувається затоварювання й зниження конкурентоспроможності нових науково-технічних виробів; формування пропозиції нових технічних рішень на основі попиту потенційних покупців та науково-технічних можливостей суб'єктів господарювання.

Обумовленість змін відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері продуцентів функціоналом виробничого капіталу визнається імовірністю запозичення конкурентами винаходів в частині продукту, способу або зовнішнього вигляду виробу. Це зумовило необхідність легітимізації, шляхом реєстрації та видачі володарям спеціальних документів (патент, свідоцтво) та відповідного захисту на підставі умов патентоспроможності нового технічного рішення. Звідси, розширенню масштабів привласнення інтелектуального продукту в формі патенту сприяє вирішення долі запатентованого винаходу (виробляти і розповсюджувати новий продукт самостійно чи передати цю можливість іншим суб'єктам), зростання доходів, у т.ч. через його купівлю-продаж. Окрім цього, розширенню масштабів привласнення інтелектуального продукту в формі запатентованої корисної моделі сприяє її вузькоспеціалізований характер у межах промислово придатного неконструктивного виконання механічного пристрою, що має просторову структуру. Також, розширенню масштабів привласнення інтелектуального продукту в формі свідоцтва про реєстрацію або патенту сприяє естетичний рівень, ергономічність (простота та зручність у користуванні) зовнішнього вигляду продукту діяльності.

Функціонал виробничого капіталу обумовлює зміни відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері підприємств через особливості технологічного процесу на рівні окремої операції, їх сукупності в межах дільниці, цеху, об'єкту господарювання, регіонального вироб-

ничого комплексу (особливості впливу засобів праці на їх предмет: часові, фізичні, хімічні та ін.). Звідси, у відтворенні привласнення інтелектуального продукту виражається вузькоспеціалізований характер певного технологічного процесу (технології гірничо-металургійного напрямку, будівельного, транспортних перевезень та ін.). Зазначене окреслює перспективи розпорядження інтелектуальним продуктом як визначення його подальшої долі (виробниче споживання).

Таким чином, функціонал виробничого капіталу обумовлює зміни відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в соціально-економічних кластерах його акторів наступними факторами: вторинні відкриття (кластер творців), імовірність запозичення конкурентами (кластер продуцентів), вузькоспеціалізований характер технологічного процесу (кластер посередників-підприємців).

Наведений функціонал виробничого капіталу допомагає зрозуміти у єдності й протилежності специфіку функціоналу товарного капіталу при обумовленні відтворення привласнення інтелектуального продукту. Відповідні традиції, норми і правила взаємодії акторів привласнення інтелектуального продукту як комерційного об'єкта є фактором господарської діяльності з особливими закономірностями функціонування. При цьому, привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері творців залежить від забезпечення «універсальної зручності користування» цим продуктом, що задовольняє переваги і смаки споживачів естетичністю, комфортністю, повнотою та ін. характеристиками. Насамперед, функціонал товарного капіталу обумовлює привласнення інтелектуального продукту кластеру творців особливою цільовою спрямованістю: є фактором діяльності, безпосередньо пов'язаною з промисловістю та реалізацією товарів і послуг, для кінцевого споживача. У відповідності із зазначеним кристалізуються різні візуальні, слухові та ін. способи диференціації інтелектуального продукту.

Функціонал товарного капіталу обумовлює зміни відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері продуцентів опосередковано атрибутом активів суб'єктів господарювання. В таких активах віддзеркалюються легітимні форми привласнення інтелектуального продукту: винаходи (нові технічні рішення), корисні моделі, промислові зразки (дизайн промислових виробів), символи чи позначення, які проставляються на промислових виробках (товарні знаки) або використовуються при наданні послуг (знаки обслуговування), найменування фірм, зазначення місць походження товарів, виробничі секрети, захист від недобросовісної конкуренції тощо. Розширеному відтворенню привласнення зазначеного легітимного інтелектуального продукту сприяють: зниження трансакційних витрат (шляхом скорочення витрат споживачів на пошук необхідної інформації, виявлення та оцінку корисних властивостей товарів, захист від опортуністичної поведінки тощо); підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, їх репутації й престижу в суспільстві; більш повне задоволення потреб споживачів на основі впровадження інновацій та поліпшення якості продукції; узгодження інтересів виробників та споживачів за умов персоналізованого обміну, диференціації потреб та засобів їх задоволення тощо.

Обумовленість змін відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері посередників-підприємців функціоналом товарного капіталу відображається включенням до активів підприємств легітимних різновидів цього продукту як необхідного елементу товарообігу та своєрідного інструменту його регулювання. В частині необхідного елементу товарообігу привласнення інтелектуального продукту реалізується як ідентифікація індивідуалізації товарів та джерел їх походження (виробника) або індивідуалізація однорідних послуг у сфері освіти, туризму та ін. Стосовно інструменту регулювання товарообігу зазначене привласнення інтелектуального продукту проявляється як невід'ємний елемент гудвілу відповідної підприємницької діяльності. В цьому розумінні привласнення інтелектуального продукту як гудвілу відкриває перспективи привласнення прибутку, що перевищує галузеву норму, у зв'язку з досягнутим сприятливим ставленням до певної підприємницької діяльності.

В процесі здійснення останньої, функціонал привласнення інтелектуального продукту передбачає не лише індивідуалізацію вироблених суб'єктом благ, а й «вирізнення самих себе серед інших». Набуття такого інтелектуального продукту проявляється в частині засобу розпізнавання та ідентифікації (персоніфікації) суб'єкта господарювання за назвою юридичної особи в економічному обороті з метою розширення масштабів через рівень (міжнародний або національний) його ділової репутації. Якщо її характеристики (істинність, правдивість, винятковість, постійність тощо) доповнюються високою репутацією, популярністю та довірою споживачів і ділових партнерів, то це сприяє розширенню відтворення привласнення інтелектуального продукту за рахунок підвищення прибутковості та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Зміни відтворення належності інтелектуального продукту в кластері підприємців залежать і від наявності у цього продукту особливих, неповторних властивостей, зумовлених місцем виробництва. Опанування акторами привласнення різновидів зазначеного передбачає їх вербальну й візуально-зображувальну (у вигляді набору символів, послідовності знаків, географічної карти тощо) форми. Зміни відтворення належності такого інтелектуального продукту стимулюються через вирізнення продукції, товаровиробників, підтримку й стимулювання окремих промислів, які виготовляють унікальну та високоякісну продукцію і постачають її споживачам. Звідси, розширенню відтворення належності інтелектуального продукту сприяють диференціювання його властивостей, зумовлених місцем виробництва, розширення нецінових методів конкурентної боротьби аж до монопольного становища окремого суб'єкта господарювання з амбіціями на монопольні надприбутки.

Отже, функціонал товарного капіталу обумовлює зміни відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в соціально-економічних кластерах його акторів наступними факторами: диференціація інтелектуального продукту (кластер творців), атрибут активів суб'єктів господарювання (кластер продуцентів), індивідуалізація та ідентифікація інтелектуального продукту (кластер посередників-підприємців).

Таблиця 1

Фактори відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту у сфері виробництва засобів виробництва

Форми капіталу	Фактори зміни відтворення привласнення інтелектуального продукту в соціально-економічних кластерах:		
	творців	продуцентів	посередників-підприємців
Грошова	ступінь ліквідності	величина ризиків	ставка капіталізації
Виробнича	вторинні відкриття	імовірність запозичення конкурентами	вузькоспеціалізований характер технологічного процесу
Товарна	диференціація інтелектуального продукту	атрибут активів суб'єктів господарювання	індивідуалізація та ідентифікація інтелектуального продукту

Логічним завершенням розгляду змін відтворення привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в сфері виробництва засобів виробництва є порівняння відповідних факторів, обумовлених функціоналом грошового, виробничого та товарного капіталу (див. табл. 1).

Висновки. За результатами аналізу екстерналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в сфері виробництва засобів виробництва, можна зробити такі висновки:

1) з'ясовано, що в процесі виробничого використання інтелектуальний продукт проходить стадії кругообігу капіталу в формах: грошовій, виробничій та товарній. В такому послідовному русі відтворюються особливості, характерні інтелектуальному капіталу, як різновиду капіталу;

2) виділено наступні ознаки капіталу в уречевленому та олюдненому інтелектуальному продукті: при-

значення для споживання у якості фактора або умови виробництва; здатність забезпечити прийнятний дохід на авансований капітал, пропорційно альтернатив за ризиком авансування;

3) з'ясовано, що відтворення привласнення інтелектуального продукту підпорядковується як закономірностям функціонування його мережі, так і процесам, що протікають в сфері циркуляції капіталу;

4) розкрито фактори відтворення привласнення інтелектуального продукту, обумовлені функціоналом грошового, виробничого та товарного капіталу у сфері виробництва засобів виробництва;

5) подальші дослідження мають бути спрямовані на формалізацію (з урахуванням запропонованих факторів) відтворення привласнення інтелектуального продукту у сфері виробництва засобів виробництва для удосконалення стратегії повоєнного відновлення національної економіки України.

Список використаних джерел:

1. Мочерний С.В. Економічний словник-довідник. К.: Феміна. 1995. 368 с.
2. Маркс К. Процес продукції капіталу. Критика політичної економії. Харків : Партвидав «Пролетар», 1933. Т. 1. 832 с.
3. Бутнік-Сіверський О. Інтелектуальний капітал (теоретичний аспект). *Інтелектуальний капітал*. | 2002. № 1. С. 16–27.
4. Smith A. An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations. London : Routledge, 1995. 1736 p.
5. David Ricardo. On the Principles of Political Economy, and Taxation. Cambridge University Press. 2015. 616 p.
6. Кирилюк Ф. Мілл Джон Стюарт. Політична енциклопедія. Київ : Парламентське видавництво, 2011. 454 с.
7. Бунге Н.Х. Основи політичної економії. Київ, 1870. 136 с.
8. Alfred Marshall. Principles of Economics. Prometheus Books, 1997. 320 p.
9. Самуельсон П. Економіка: Підручник. Львів. Світ. 1993. 497 с.
10. Александрова В.П., Захожай А.Б. Фінансування науково-технічних програм в галузях промисловості та шляхи його удосконалення. *Економіка і прогнозування*. 2000. № 1. С. 79–90.
11. Бень Т. До визначення економічної ефективності інвестицій. *Економіка України*. 2007. № 4. С. 12–19.
12. Носова О.В. Роль інвестиційної привабливості підприємств при прийнятті інвестиційних рішень. *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер. : Економічна*. 2008. № 1(33). С. 73–77.
13. Реверчук С.К., Ревчук Н.Й., Скоморович І.Г. Інвестологія: наука про інвестування. Київ : Атіка, 2001. 264 с.
14. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом: Монографія. Київ, 2002. 472 с.
15. Ястремська О.М. Стратегічне управління інвестиційною діяльністю підприємства. Харків : ХНЕУ, 2006. 192 с.
16. Peter Champnees. Approved European Property Valuation Standards. A Member of Reed Business Information, 1997, 116 p.

References:

1. Mochernij S.V. (1995) *Ekonomicnij slovník-dovidnik* [Economic reference dictionary-book]. Kyiv: Femina, p. 368. (in Ukrainian)
2. Marks, K., (1933). *Proces produkcij kapitalu. Krytyka politychnoji ekonomiji*. [Process of products of capital. Criticism of political economy]. V. 1., Kharkov: "Proletarian", p. 832. (in Ukrainian)
3. Butnik-Sivers'kij O. (2002) *Intelektual'nij kapital (teoretichnij aspekt)* [Intellectual capital (theoretical aspect)]. *Intellectual capital*, no. 1, pp. 16–27. (in Ukrainian)
4. Smith A., (1995). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*. London: Routledge, 1736 p. (in English)
5. David Ricardo. (2015) *On the Principles of Political Economy, and Taxation*. Cambridge University Press, 616 p. (in English)
6. Kiriljuk F. (2011) *Mill Dzhon Stjuart. Politichna enciklopedija* [Political encyclopaedia]. Kyiv: Parliamentary publishing house, 454 p. (in Ukrainian)
7. Bunge N.H. (1870) *Osnovaniya politicheskoi ehkonomii* [Grounds of political economy]. Kyiv, 136 p. (in Ukrainian)
8. Alfred Marshall. (1997) *Principles of Economics*. Prometheus Books, 320 p. (in English)

9. Samuel'son P. (1993) *Ekonomika: Pidruchnik* [Economy: Textbook]. Lviv: World, 497 p. (in Ukrainian)
10. Aleksandrova V.P., Zakhohaj A.B. (2000) Finansuvannja naukovo-tehnikhnikh program v galuzjakh promislovosti ta shljakhi jogo udoskonalennja [Financing of the scientific and technical programs in industries of industry and ways of his improvement]. *Economy and prognostication*, no. 1, pp. 79–90. (in Ukrainian)
11. Ben' T. (2007) Do viznachennja ekonomichnoï efektivnosti investicij [Before determination of economic efficiency of investments]. *Economy of Ukraine*, no. 4, pp. 12–19. (in Ukrainian)
12. Nosova O.V. (2008) Rol' investicijnoi privablivosti pidpriemstv pri prijnatti investicijnikh rishen' [A role of investment attractiveness of enterprises is at the acceptance of investment decisions]. *Scientific works of the Donetsk national technical university. Ser. : Economic*, no. 1(33), pp. 73–77. (in Ukrainian)
13. Reverchuk S.K., Revchuk N.J., Skomorovich I.G. (2001) *Investologija: nauka pro investuvannja* [Investologi: science about investing]. Kyiv: Atika, 264 p. (in Ukrainian)
14. Peresada A.A. (2002) *Upravlinnja investicijnim procesom: Monografija* [Investment process governance: Monograph.]. Kyiv, 472 p. (in Ukrainian)
15. Jastrems'ka O.M. (2006) *Strategichne upravlinnja investicijnoju dijalnistju pidpriemstva* [Strategic governance of enterprise investment activity]. Kharkov: HNEU, 192 p. (in Ukrainian)
16. Peter Champnees. (1997) *Approved European Property Valuation Standards*. A Member of Reed Business Information, 116 p. (in English)